

ΝΙΚΟΣ ΡΕΝΤΖΟΣ

ΚΛΙΜΑΚΕΣ

ΣΤΟ ΕΞΑΧΟΡΔΟ

ΜΠΟΥΖΟΥΚΙ

ΚΛΙΜΑΚΕΣ

ΣΤΟ ΕΞΑΧΟΡΔΟ ΜΠΟΥΖΟΥΚΙ

ΣΥΓΓΡΑΦΗ – ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

ΝΙΚΟΣ ΡΕΝΤΖΟΣ

2025

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Το βιβλίο αυτό αποτελεί μια συγκεντρωτική καταγραφή βασικών θέσεων εκτέλεσης των κλασικών κλιμάκων της ευρωπαϊκής μουσικής πάνω στο εξάχορδο μπουζούκι. Δημιουργήθηκε μέσα από τις σημειώσεις που δίνω στους μαθητές μου, σε μια προσπάθεια να βρίσκονται κάπου “μαζεμένες” οι κλίμακες ώστε να έχουν καλύτερη οργάνωση στη μελέτη τους.

Η μελέτη του βιβλίου μπορεί να γίνει και από κάποιον που δεν έχει γνώσεις μουσικής θεωρίας αλλά η κατανόησή του θα έρθει μόνο μετά από τη σωστή διδασκαλία της θεωρίας και του σημαντικού μέρους της που ασχολείται με τις κλίμακες. Η μικρή εισαγωγή στις κλίμακες, που θα βρεις στην επόμενη σελίδα, όπως και κάθε εισαγωγική σημείωση κάθε κεφαλαίου, δεν είναι ολοκληρωμένο θεωρητικό μάθημα γύρω από αυτές αλλά μια σύντομη περίληψη. Το μάθημα θεωρίας και η εισαγωγή στις κλίμακες πρέπει να έχει γίνει πριν ή παράλληλα με τις σημειώσεις αυτού του βιβλίου.

Με λίγα λόγια, δεν έχεις στα χέρια σου κάτι που αντικαθιστά τον δάσκαλο αλλά ένα χρήσιμο εργαλείο για τον δάσκαλο ή για κάποιον που έχει αποκτήσει τις θεωρητικές γνώσεις και θέλει να μελετήσει τις μουσικές κλίμακες.

Καλή μελέτη,

Νίκος Ρέντζος

ΚΛΙΜΑΚΕΣ

Τι είναι κλίμακα;

Κλίμακα ή σκάλα ονομάζουμε μια σειρά από οκτώ διαδοχικές νότες, οι οποίες έχουν ανιούσα και κατιούσα φορά. Η όγδοη νότα είναι η πρώτη που επαναλαμβάνεται στην οκτάβα της. Κάθε νότα της κλίμακας ονομάζεται και βαθμίδα και παίρνει Λατινική αρίθμηση.

Οι βαθμίδες και η ονομασία τους είναι οι παρακάτω:

I : Τονική

II : Επιτονική

III: Μέση

IV: Υποδεσπόζουσα

V: Δεσπόζουσα

VI: Επιδεσπόζουσα

VII: Προσαγωγέας

Σε τι χρησιμεύουν οι κλίμακες;

Οι κλίμακες είναι το μουσικό πλαίσιο μέσα στο οποίο ένας συνθέτης δημιουργεί ένα μουσικό έργο, από το πιο απλό μέχρι το πιο σύνθετο. Για αυτό λοιπόν είναι βασική η μελέτη και η γνώση τους.

Ποιες κλίμακες υπάρχουν στην ευρωπαϊκή μουσική;

Οι κλίμακες που χρησιμοποιούμε είναι οι λεγόμενες διατονικές κλίμακες, αυτές δηλαδή που σχηματίζονται από τόνους και ημιτόνια.

Τις διατονικές κλίμακες τις χωρίζουμε στις Μείζονες και στις Ελάσσονες κλίμακες.

Τι είναι η Μείζονα κλίμακα;

Για να δημιουργηθεί μια μείζονα κλίμακα πρέπει να υπάρχει η εξής ακολουθία τόνων (T) και ημιτονίων (Ημ):

T – T – Ημ – T – T – T – Ημ

Βλέπουμε ότι αν βάλουμε στη σειρά τις φυσικές νότες και ανεβαίνοντας από το ΝΤΟ μέχρι το επόμενο ΝΤΟ, θα σχηματιστεί ακριβώς αυτή η διαδοχή μουσικών διαστημάτων (τόνων και ημιτονίων). Αυτό που μόλις έχει δημιουργηθεί μπροστά μας είναι η πρώτη φυσική κλίμακα και παίρνει την ονομασία της από την πρώτη νότα, την τονική της βαθμίδα δηλαδή, τη νότα ΝΤΟ. Η πλήρης ονομασία λοιπόν της κλίμακας που μόλις φτιάξαμε είναι ΝΤΟ μείζονα (ή ματζόρε).

Στην πορεία δημιουργούμε και άλλες μείζονες κλίμακες (μία από κάθε ημιτόνιο της οκτάβας) χρησιμοποιώντας αλλοιώσεις (δίεση, ύφεση) σε κάποιες νότες για να πετύχουμε τα βήματα της ΝΤΟ μείζονος.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Τον τρόπο που διαχωρίζουμε τις μείζονες σε αυτές που έχουν διέσεις και σε αυτές που έχουν υφέσεις δεν θα τον αναλύσουμε εδώ, για οικονομία χρόνου. Συζητήστε το με τον δάσκαλο θεωρίας.

Παράδειγμα ΝΤΟ ΜΕΙΖΟΝΑ

Τι είναι η Ελάσσονα κλίμακα;

Ξεκινώντας από την έκτη νότα μιας μείζονας κλίμακας και προχωρώντας ξανά μια οκτάβα, δημιουργώ τη σχετική της Ελάσσονα κλίμακα. Σχετική ονομάζεται γιατί έχουν τον ίδιο οπλισμό δηλαδή τις ίδιες διέσεις ή υφέσεις.

Οι Ελάσσονες χωρίζονται σε τρία είδη: τη φυσική, την αρμονική και τη μελωδική. Υπάρχουν μικρές διαφορές στο σώμα κάθε μιας από αυτές.

1.ΦΥΣΙΚΗ: Τ – Ημ – Τ – Τ – Ημ – Τ – Τ

Στη φυσική ελάσσονα οι νότες μου είναι ακριβώς οι ίδιες με τη σχετική της μείζονα.

ΑΡΜΟΝΙΚΗ: Τ – Ημ- Τ – Τ – Ημ – 3Ημ – Ημ

Στην αρμονική ελάσσονα έχουμε όξυνση της έβδομης βαθμίδας κατά ένα ημιτόνιο.

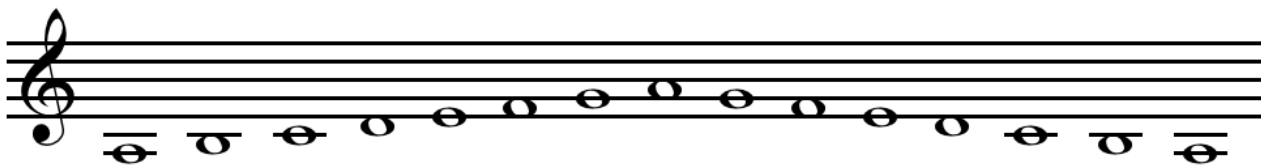
ΜΕΛΩΔΙΚΗ: ΑΝΙΟΥΣΑ- Τ – Ημ – Τ – Τ – Τ – Τ – Ημ

ΚΑΤΙΟΥΣΑ Τ – Τ – Ημ - Τ – Τ – Ημ – Τ

Η μελωδική ελάσσονα χαρακτηρίζεται από την όξυνση της έκτης και της έβδομης βαθμίδας στην ανιούσα. Στην κατιούσα όμως η όξυνση των δύο αυτών βαθμίδων αναιρείται.

Παράδειγμα ΛΑ ελάσσονα

1. ΦΥΣΙΚΗ

2. ΑΡΜΟΝΙΚΗ

3. ΜΕΛΩΔΙΚΗ

Πως προκύπτουν οι χαρακτηρισμοί “μείζονα” και “ελάσσονα”;

Υπάρχει μια πολύ απλή εξήγηση, εύκολη στην κατανόησή της, σε ότι αφορά τη χρησιμοποίηση των δύο αυτών λέξεων. Η απάντηση βρίσκεται στις τρεις πρώτες νότες της κάθε κλίμακας και την απόσταση αυτών των νοτών μεταξύ τους. Το διάστημα που σχηματίζεται στις τρεις πρώτες νότες μιας μείζονας κλίμακας λέμε ότι είναι διάστημα 3ης μεγάλο καθώς περιέχει μέσα δύο τόνους. Μια ακόμα λέξη που χρησιμοποιούμε στην ελληνική γλώσσα για το “μεγάλο” είναι η λέξη “μείζον” (ουσιαστικά πρόκειται για συγκριτικό βαθμό του μεγάλου). Από εκεί λοιπόν παίρνει και το χαρακτηρισμό “μείζονα” ή “ματζόρε” (major, maggiore) η αντίστοιχη κλίμακα.

Κάνοντας την ίδια έρευνα στις ελάσσονες κλίμακες θα δούμε ότι εκεί το αρχικό διάστημα τρίτης είναι μικρό (ελάσσον) καθώς περιέχει έναν τόνο και ένα ημιτόνιο. Η κλίμακα λοιπόν που ξεκινά με διάστημα τρίτης μικρό χαρακτηρίζεται “ελάσσονα” ή “μινόρε” (minor, minore)

Στις επόμενες σελίδες ακολουθούν αναλύσεις των κλιμάκων σε διάφορες θέσεις, εξετάζοντας αρκετούς δακτυλισμούς σε όλο το μήκος της ταστιέρας του οκτάχορδου μπουζουκιού. Σκοπός είναι η εξοικείωσή μας με κάθε σημείο της ταστιέρας μας και η όσο καλύτερη γνώση των νοτών και της διαδρομής κάθε κλίμακας πάνω στο όργανό μας.

Παράλληλα θα μελετήσουμε διαστήματα 3ης και αρπισμούς πάνω σε κάθε κλίμακα, σημαντικά στοιχεία και απόλυτα συνδεδεμένα με τις κλίμακες.

ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ ΣΗΜΕΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Τα νούμερα που βρίσκονται δίπλα στις νότες, μας δείχνουν το δάχτυλο που πρέπει να χρησιμοποιήσουμε. Το “1” αντιστοιχεί στον δείκτη μας, το “2” στον μέσο, το “3” στον παράμεσο και το “4” στο μικρό.

Το νούμερο στον κόκκινο κύκλο πάνω από τις νότες μας δείχνει τη χορδή που πρέπει να χτυπήσουμε. Η πρώτη χορδή μας είναι η ψηλή ΡΕ, η δεύτερη η ΛΑ και η τρίτη είναι η μπάσα ΡΕ.

Οι αριθμοί πάνω από το πεντάγραμμο μας καθοδηγούν ως προς στο ποιο διάστημα (απόσταση μεταξύ των τάστων) του οργάνου πρέπει να τοποθετήσουμε το αντίστοιχο δάχτυλο.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΝΤΟ ΜΕΙΖΟΝΑ

&

ΜΕΙΖΟΝΕΣ ΜΕ

ΔΙΕΣΕΙΣ

ΠΡΩΤΟΣ ΔΑΚΤΥΛΙΣΜΟΣ

1. ΝΤΟ (C)

3 - 5 - 7 - 8 - 5 - 7 - 9 - 10

2. ΣΟΛ (G)

10 - 12 - 14 - 15 - 12 - 14 - 16 - 17

3. ΡΕ (D)

5 - 7 - 9 - 10 - 7 - 9 - 11 - 12

4. ΛΑ (A)

12 - 14 - 16 - 17 - 14 - 16 - 18 - 19

5. ΜΙ (E)

7 - 9 - 11 - 12 - 9 - 11 - 13 - 14

6. ΣΙ (B)

2 - 4 - 6 - 7 - 4 - 6 - 8 - 9

7. ΦΑ# (F#)

9 - 11 - 13 - 14 - 11 - 13 - 15 - 16

8. ΝΤΟ# (C#)

4 - 6 - 8 - 9 - 6 - 8 - 10 - 11

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΔΑΚΤΥΛΙΣΜΟΣ

1. ΝΤΟ (C)

3 - 5 - 7 - 8 - 10 - 12 - 9 - 10

2. ΣΟΛ (G)

10 - 12 - 14 - 15 - 17 - 19 - 16 - 17 -

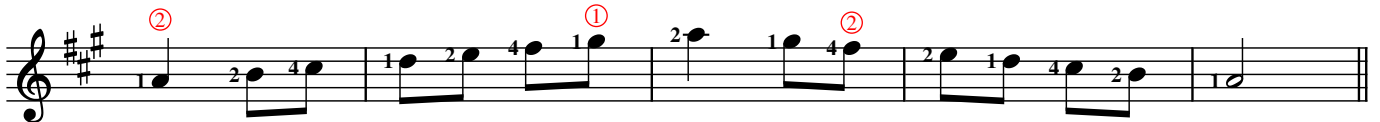
3. ΡΕ (D)

5 - 7 - 9 - 10 - 12 - 14 - 11 - 12 -

4. ΛΑ (A)

12 - 14 - 16 - 17 - 19 - 21 - 18 - 19 -

5. ΜΙ (E)

7 - 9 - 11 - 12 - 14 - 16 - 13 - 14 -

6. ΣΙ (B)

2 - 4 - 6 - 7 - 9 - 11 - 8 - 9 -

7. ΦΑ# (F#)

9 - 11 - 13 - 14 - 16 - 18 - 15 - 16 -

8. ΝΤΟ# (C#)

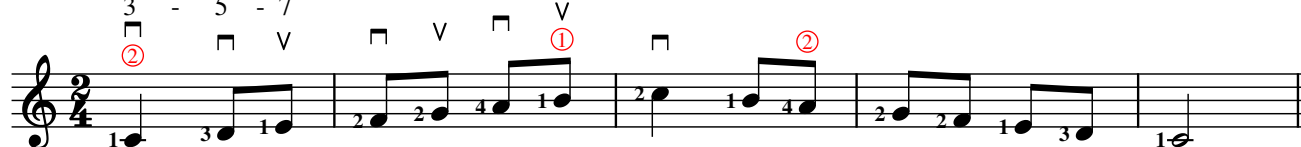
4 - 6 - 8 - 9 - 11 - 13 - 10 - 11

ΤΡΙΤΟΣ ΔΑΚΤΥΛΙΣΜΟΣ

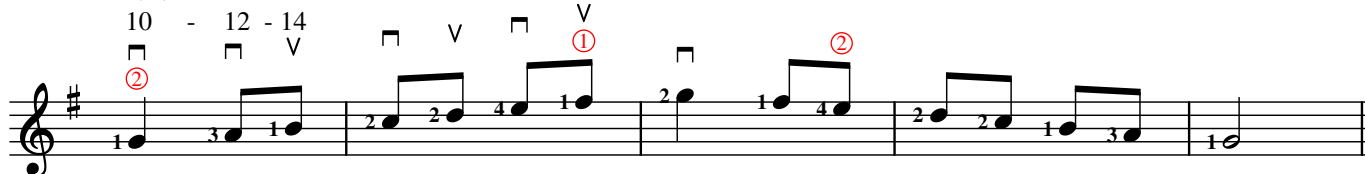
1. NTO (C)

3 - 5 - 7 8 - 10 - 12 - 9 - 10

2. ΣΟΛ (G)

10 - 12 - 14 15 - 17 - 19 - 16 - 17

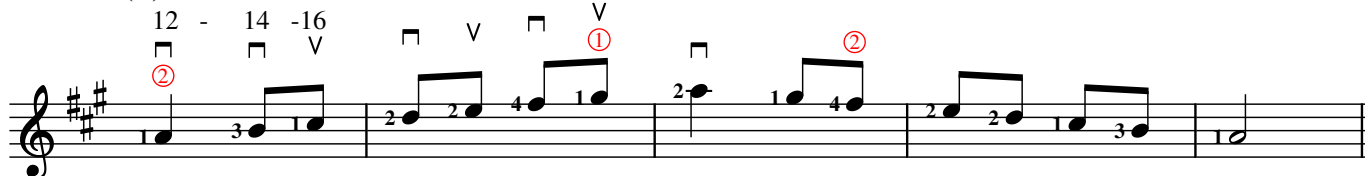
3. ΡΕ (D)

5 - 7 - 9 10 - 12 - 14 11 - 12

4. ΛΑ (A)

12 - 14 - 16 17 - 19 - 21 - 18 - 19

5. ΜΙ (E)

7 - 9 - 11 12 - 14 16 - 13 - 14

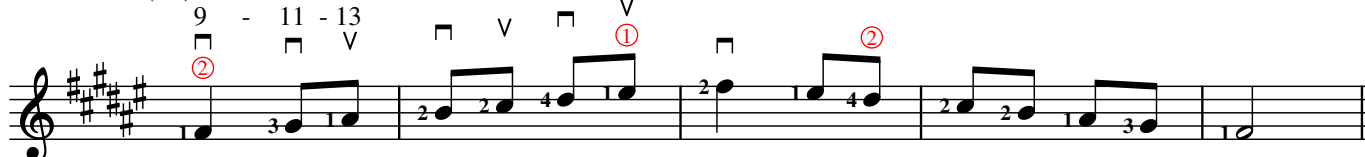
6. ΣΙ (B)

2 - 4 - 6 7 - 9 - 11 - 8 - 9

7. ΦΑ# (F#)

9 - 11 - 13 14 16 - 18 - 15 - 16

8. ΝΤΟ# (C#)

4 - 6 - 8 9 - 11 - 13 - 10 - 11

